

Κεφάλαιο 4

Εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα - Ένα σύντομο ιστορικό της προσέγγισης του Συμβουλίου της Ευρώπης²⁶

1. Γενικές πληροφορίες

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, το οποίο είναι ο παλαιότερος ευρωπαϊκός οργανισμός, ιδρύθηκε το 1949 στο τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Πρωταρχικός σκοπός του είναι η προστασία και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου στην Ευρώπη. Το Συμβούλιο της Ευρώπης δραστηριοποιείται σε πολλούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του πολιτισμού και της εκπαίδευσης. Εδώ και πάνω από 50 χρόνια, έχει ξεκινήσει μια σειρά από συνεργατικά προγράμματα στον τομέα της εκπαίδευσης προκειμένου να προωθηθεί η κουλτούρα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ως αποτέλεσμα της διαδικασίας ένταξης των νέων δημοκρατιών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, το Συμβούλιο της Ευρώπης υπέστη μια σημαντική μεταμόρφωση: τα μέλη του Οργανισμού υπερδιπλασιάστηκαν μέσα σε ένα διάστημα 10 ετών. Σε τέτοιες περιόδους αλλαγών απαιτήθηκε πιο συστηματική δουλειά όσον αφορά στην εκμάθηση της δημοκρατίας. Το 1997, ένα νέο πρόγραμμα, η Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη (EDC), ξεκίνησε από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το έργο αυτό έχει μεγαλώσει από τότε σημαντικά, απέκτησε μια ισχυρή διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τώρα ονομάζεται το πρόγραμμα της Εκπαίδευσης για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (EDC/HRE).

Με την έναρξη αυτού του προγράμματος, οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών αναγνώρισαν ότι οι άνθρωποι πρέπει να μάθουν πώς να γίνουν δημοκρατικοί πολίτες, και ότι δεν γεννιούνται με αυτές τις δεξιότητες. Στο τέλος του 20ου αιώνα, οι ευρωπαϊκές κοινωνίες βρέθηκαν αντιμέτωπες με πολλά προβλήματα, όπως είναι η πολιτική απάθεια και οι μεταναστευτικές ροές με αποτέλεσμα την αύξηση της κοινωνικής ετερότητας, τις περιβαλλοντικές απειλές και την αυξανόμενη βία. Η EDC/HRE θεωρήθηκε ως συμβολή στην επίλυση τέτοιων προβλημάτων. Η EDC/HRE σχετίζεται με την προώθηση έμπρακτης συμμετοχής στη δημόσια ζωή καθ' όλη τη διάρκεια ζωής του ατόμου, με την υπευθυνότητα, την αλληλεγγύη, τον αμοιβαίο σεβασμό και τον διάλογο. Στο μοναδικό αυτό πανευρωπαϊκό πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης συναντιούνται κατά τα τελευταία 13 χρόνια οι καλύτεροι εμπειρογνώμονες του χώρου από όλη την Ευρώπη για να δουλέψουν για το θέμα αυτό.

2. Αποτελέσματα του προγράμματος EDC/HRE

Τα πρώτα χρόνια του προγράμματος αφιερώθηκαν στον ορισμό εννοιών. Πραγματοποιήθηκαν βασικές δημοσιεύσεις για τις αναγκαίες στρατηγικές και δεξιότητες για την άσκηση της δημοκρατικής ιδιότητας του πολίτη. Το 2002, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησε Σύσταση σχετικά με την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη (Rec (2002) 12). Αυτό ήταν το πρώτο πολιτικό κείμενο που εκδόθηκε για το θέμα αυτό σε ευρωπαϊκό επίπεδο (με δεύτερο κυριότερο τη Χάρτα του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα,²⁷ βλ. παρακάτω). Διευκρινίζει ότι η EDC θα πρέπει να γίνει «πρωταρχικός στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής και των μεταρρυθμίσεων».²⁸

Το 2002, συστάθηκε ένα δίκτυο από συντονιστές της EDC/HRE, η οποία αποτελείται από ένα πρόσωπο

26. Από Ólöf Ólafsdóttir, Acting Director, Council of Europe Directorate of Education and Languages.

27. Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education που υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης (CM/Rec(2010)7 Επιτροπής Υπουργών.

28. Σύσταση Rec(2002)12, Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on education for democratic citizenship.

που ορίζεται από κάθε κράτος μέλος, με σκοπό να διευκολύνει την ανταλλαγή και τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών σε αυτό τον τομέα. Το δίκτυο αυτό σύντομα έγινε ένα ανεκτίμητο πλεονέκτημα για την ανάπτυξη και την προώθηση της EDC/HRE. Συγκεκριμένα προγράμματα υλοποιήθηκαν σε περιοχές όπως η Νοτιοανατολική Ευρώπη. Το 2005 ανακηρύχθηκε Ευρωπαϊκό Έτος Ενεργών Πολιτών μέσω της Εκπαίδευσης με το σύνθημα “Learning and Living Democracy”. Το «Έτος» 2005 ήταν μια ιδιαίτερη στιγμή για την ευαισθητοποίηση των κρατών μελών σχετικά με την EDC/HRE. Σχεδόν όλα τα κράτη μέλη έλαβαν μέρος στο «Έτος» με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, και η ανατροφοδότηση από τους διάφορους εταίρους υπήρξε εξαιρετικά θετική.

Ωστόσο, ήταν σαφές από την αρχή ότι το να δοθεί μεγαλύτερη προτεραιότητα στην εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην εκπαιδευτική πολιτική των κρατών μελών δεν αποτελεί εύκολο έργο, ακόμη και αν η κατάσταση ποικίλλει σημαντικά στα διάφορα κράτη μέλη. Το να γίνει η EDC/HRE βασικός στόχος των εκπαιδευτικών συστημάτων συνεπάγεται μια νέα φιλοσοφία από την άποψη της μεθοδολογίας και της οργάνωσης της εργασίας. Μελέτες που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του προγράμματος, συμπεριλαμβανομένης της πανευρωπαϊκής μελέτης *All-European Study on EDC Policies*,²⁹ επεσήμαναν τη μεγάλη ανάγκη για πρακτικά μέσα που θα βοηθήσουν να γεφυρωθεί η πολιτική σχεδίαση με την πράξη. Ως εκ τούτου, η προετοιμασία μέσων και εργαλείων, η ανταλλαγή καλών πρακτικών και η αυξημένη συνεργασία μεταξύ και εντός των κρατών μελών αποτέλεσαν προτεραιότητες του προγράμματος το διάστημα 2006-2009. Υπήρχαν τρεις κύριοι τομείς εργασίας: η ανάπτυξη πολιτικών, η εκπαίδευση των επαγγελματιών της εκπαίδευσης και η δημοκρατική διοίκηση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Για όλους αυτούς τους τομείς, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει αναπτύξει μια σειρά από πρακτικά εργαλεία, όπως αυτή τη σειρά των εγχειριδίων για τους εκπαιδευτικούς.

Τον Μάιο του 2010, τα πολλά χρόνια των εργασιών που περιγράφονται παραπάνω οδήγησαν στην υιοθέτηση από το Συμβούλιο της Ευρώπης της Χάρτας για την Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη και την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα που εγκρίθηκε στο πλαίσιο της Σύστασης (CM/Rec (2010) 7 της Επιτροπής Υπουργών όλων των 47 κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης). Αυτό το έγγραφο πλαισίου πολιτικής θα αποτελέσει ένα σημαντικό σημείο αναφοράς για όλη την Ευρώπη και θα χρησιμοποιηθεί τα επόμενα χρόνια ως βάση για τις μελλοντικές εργασίες του Συμβουλίου της Ευρώπης σε αυτόν τον τομέα.

29. Birzea et al. (2004), *All-European Study on EDC Policies*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

3. Πρακτικά εργαλεία

3.1 Το πακέτο της EDC/HRE

Τα διαφορετικά εργαλεία που ετοιμάστηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης περιλαμβάνουν βασικές πληροφορίες σχετικά με διάφορα θέματα που σχετίζονται με την ένταξη της EDC/HRE στα εκπαιδευτικά συστήματα. Τα κυριότερα, που ονομάζονται "Πακέτο EDC/HRE", είναι τα εξής:

- Εργαλείο 1: Εργαλείο πολιτικής για την EDC/HRE: στρατηγική υποστήριξη για τους φορείς λήψης αποφάσεων,
- Εργαλείο 2: Δημοκρατική σχολική διοίκηση,
- Εργαλείο 3: Πώς όλοι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να υποστηρίξουν την εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα: ένα πλαίσιο για την ανάπτυξη των ικανοτήτων,
- Εργαλείο 4: Διασφάλιση της ποιότητας στην εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη στα σχολεία,
- Εργαλείο 5: Συμπράξεις μεταξύ σχολείου- κοινότητας- πανεπιστημίου για μια βιώσιμη δημοκρατία: Εκπαίδευση για τη Δημοκρατική Ιδιότητα του Πολίτη στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Αυτά τα εργαλεία έχουν αναπτυχθεί από εμπειρογνώμονες από τα κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, με βάση την ανατροφοδότηση και τα σχόλια που ελήφθησαν από διάφορες ομάδες-στόχους συμπεριλαμβανομένων των συντονιστών της EDC/HRE. Εκτός από το Πακέτο EDC/HRE, μια σειρά από συμπληρωματικό υλικό μπορεί να αναζητηθεί στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης (www.coe.int/edc).

Αυτά τα πρακτικά εργαλεία που ετοιμάστηκαν από το Συμβούλιο της Ευρώπης στον τομέα της EDC/HRE είναι γενικού χαρακτήρα. Με άλλα λόγια, αναγνωρίζεται ότι ενδέχεται να χρειαστεί να προσαρμοστούν στις διάφορες καταστάσεις, να αναπτυχθούν και να χρησιμοποιηθούν όπως ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες της κάθε χώρας.

3.2 Έξι βιβλία για την EDC/HRE σε σχολικές ερευνητικές εργασίες, διδακτικές ενότητες, έννοιες, μεθόδους και μοντέλα

Σε πολλές χώρες, οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται βοήθεια στην εφαρμογή της EDC/HRE. Αυτός είναι ο λόγος που το Συμβούλιο της Ευρώπης ανέπτυξε μια σειρά εγχειριδίων για τους εκπαιδευτικούς σχετικά με την εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Τα βιβλία έχουν δημοσιευθεί σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης-Τμήμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτικών, Διεθνείς Έρευνες στην Εκπαίδευση. Ο Ελβετικός Οργανισμός για την Ανάπτυξη και τη Συνεργασία συγχρηματοδότησε τα εγχειρίδια με το Συμβούλιο της Ευρώπης. Αυτό το βιβλίο, το Βιβλίο I, *Εκπαιδευόμαστε και εκπαιδεύουμε για τη δημοκρατία – Γενικές πληροφορίες και υλικό για τους εκπαιδευτικούς για την εκπαίδευση για τη δημοκρατική ιδιότητα του πολίτη και τα ανθρώπινα δικαιώματα*, είναι το πρώτο στη σειρά αυτή των έξι βιβλίων. Στην προηγούμενη σελίδα μπορεί κανείς να δει μια επισκόπηση αυτών των έξι εγχειριδίων και τις διαφορετικές ομάδες στόχους τους.

Τα εγχειρίδια περιλαμβάνουν σχέδια μαθημάτων για όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης με σκοπό την προώθηση της ενεργούς ιδιότητας του πολίτη στη βάση της συμμετοχικής και εργασιοκεντρικής μάθησης σε μια δημοκρατική σχολική κοινότητα.

Το πραγματικά μοναδικό χαρακτηριστικό αυτών των εγχειριδίων είναι ότι αποτελούν το αποτέλεσμα ενός πραγματικά ευρωπαϊκού project. Η ιδέα και η πρώτη έκδοση αναπτύχθηκαν στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη όπου πολλοί εκπαιδευτικοί και εκπαιδευτές έλαβαν μέρος στη δημιουργία των εγχειριδίων. Οι συγγραφείς και οι επιμελητές της τελικής έκδοσης των εγχειριδίων προέρχονται από πολλές χώρες της Ευρώπης και ακόμα πιο μακριά, και τα ίδια τα εγχειρίδια έχουν δοκιμαστεί και αναθεωρηθεί από ένα μεγάλο αριθμό ανθρώπων με διαφορετικές αφετηρίες και διαφορετικές ευαισθησίες. Ελπίζουμε ότι θα είναι χρήσιμα για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές σε όλη την Ευρώπη.